

In (hoger) beroep
bij de Afdeling bestuursrechtspraak
van de Raad van State

Omwille van de leesbaarheid van deze brochure is ervoor gekozen de term 'Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State' te verkorten tot 'Afdeling bestuursrechtspraak'.

Dit is een uitgave van de afdeling Communicatie van de Raad van State (september 2016).
Deze uitgave is een herziene versie van de zestiende uitgave (september 2015).

Over deze brochure

Deze brochure geeft u informatie over beroep bij de Afdeling bestuursrechtspraak tegen een beslissing van de overheid. Deze brochure is voor u van belang wanneer u persoonlijk wordt geraakt door een beslissing van een bestuursorgaan en u het niet eens bent met deze beslissing. Tegen sommige beslissingen van een bestuursorgaan kunt u bij de Afdeling bestuursrechtspraak in beroep gaan. Een bestuursorgaan is een orgaan dat helemaal of voor een groot deel onder de overheid valt. Voorbeelden van bestuursorganen zijn organen van de rijksoverheid, een provincie, een gemeente of een waterschap.

Deze brochure is ook voor u van belang wanneer u het niet eens bent met een uitspraak van een rechtbank, team bestuursrecht, in een zaak waarbij u bent betrokken. Ook hiertegen kunt u in bepaalde gevallen bij de Afdeling bestuursrechtspraak opkomen.

U gaat dan in hoger beroep tegen deze uitspraak.

Met behulp van deze brochure bepaalt u of u tegen een beslissing van een bestuursorgaan of rechtbank in beroep dan wel in hoger beroep kunt gaan bij de Afdeling bestuursrechtspraak. Ook leest u hoe u beroep of hoger beroep bij de Afdeling bestuursrechtspraak instelt. Tot slot vindt u in de brochure informatie over de gang van zaken, nadat u een (hoger)beroepschrift hebt ingediend bij de Afdeling bestuursrechtspraak.

Wilt u na het lezen van deze brochure meer weten over de Afdeling bestuursrechtspraak, haar werkwijze en waarvoor u bij de Afdeling bestuursrechtspraak terecht kunt, bezoek dan de website van de Raad van State. Daar vindt u naast algemene informatie over de Raad van State en de Afdeling bestuursrechtspraak, de tekst van de Algemene wet bestuursrecht en de Procesregeling bestuursrechtelijke colleges 2014. Deze documenten spelen een belangrijke rol bij de behandeling van een (hoger) beroepschrift door de Afdeling bestuursrechtspraak.

4

In het vervolg van deze brochure wordt voor het leesgemak alleen de term ‘beroep’ gebruikt. Afhankelijk van uw situatie, kunt u hiervoor ook de term ‘hoger beroep’ lezen, tenzij uitdrukkelijk anders staat vermeld.

Om misverstanden te voorkomen: u vindt in deze brochure geen informatie over het instellen van hoger beroep bij de Vreemdelingenkamer van de Afdeling bestuursrechtspraak, waarvoor in sommige opzichten de gang van zaken afwijkt. Meer informatie hierover staat op de website van de Raad van State: www.raadvanstate.nl.

Inhoudsopgave

I Het begin van de procedure	7	
Hoe weet u of u in beroep kunt gaan bij de Afdeling bestuursrechtspraak?		
Hoe stelt u beroep in?		
Binnen hoeveel tijd kunt u een beroepschrift indienen?		
Meer tijd nodig dan zes weken?		
Ontvangstbevestiging		
Griffierecht bij beroep en hoger beroep		
Advocaat is niet verplicht		
Incidenteel hoger beroep		
Crisis- en herstelwet		
II Het opbouwen van het dossier	12	5
Het vooronderzoek		
Stichting Advisering Bestuursrechtspraak		
Opgeven van verhinderdata voor een rechtszitting		
Buiten zitting		
Verzet		
III De rechtszitting bij de Afdeling bestuursrechtspraak	15	
Uitnodiging om op de zitting te verschijnen		
Proceskostenformulier		
De zittingsdag		
Inschrijven vóór de zitting		
De zitting		
Voorzieningen		

IV De uitspraak	19
Openbaarmaking van de uitspraak	
De inhoud van de uitspraak	
Na de uitspraak geen beroep meer mogelijk	
Termijn waarbinnen uitspraak wordt gedaan	
V Verzoek om voorlopige voorziening	23
Een tijdelijke regeling in geval van spoed	
Hoe dient u een verzoek om voorlopige voorziening in?	
Zitting en uitspraak	
Gelijktijdige afdoening beroep en verzoek om voorlopige voorziening	
Openbaarmaking van de uitspraak	

I Het begin van de procedure

Hoe weet u of u in beroep kunt gaan bij de Afdeling bestuursrechtspraak?

Onderaan de beslissing van een bestuursorgaan of onderaan de uitspraak van de rechtbank staat vermeld óf en wáár u beroep kunt instellen.

Hoe stelt u beroep in?

Als u beroep wilt instellen, moet u een beroepschrift indienen. Dat kan per brief of via het digitale loket op de website van de Raad van State.

Brief:

In de brief geeft u aan dat u in beroep komt en waarom u het niet eens bent met de beslissing van het bestuursorgaan of met de uitspraak van de rechtbank.

In uw beroepschrift moet u in ieder geval vermelden:

- Uw naam en adres;
- De datum waarop u het beroepschrift schrijft (dagtekening);
- De omschrijving van de beslissing waarmee u het niet eens bent. U stuurt een kopie van deze beslissing of de uitspraak van de rechtbank met het beroepschrift mee;
- De redenen (de beroepsgronden) waarom u beroep instelt;
- Uw handtekening. U moet het beroepschrift ondertekenen.

Het beroepschrift stuurt u vervolgens naar:

Raad van State
Afdeling bestuursrechtspraak
Postbus 20019
2500 EA Den Haag

Digitaal loket:

Burgers kunnen ook digitaal beroep indienen tegen een beslissing van een bestuursorgaan of een uitspraak van een rechtbank. Dat kan alleen via het speciale

digitale loket dat u op de homepage van de website van de Raad van State vindt. Om toegang te krijgen tot het digitale loket moet u beschikken over DigiD. Binnen het loket volgt u de instructies en vult u de formulieren in. Deze kunt u dan digitaal verzenden. Bijlagen levert u eveneens digitaal aan via het loket.

Let op: *u kunt geen beroep instellen per e-mail.*

Binnen hoeveel tijd kunt u een beroepschrift indienen?

Het beroepschrift moet u versturen binnen een termijn van zes weken na de dag dat de beslissing of de uitspraak is verzonden. Op de beslissing en de uitspraak staat vaak een verzenddatum, zodat u zelf de termijn kunt uitrekenen. Is uw beroepschrift niet binnen zes weken bij de Afdeling bestuursrechtspraak ingediend, dan verspeelt u – op zeer uitzonderlijke gevallen na – uw recht om beroep in te stellen. In dat geval wordt uw zaak niet inhoudelijk behandeld. De Afdeling bestuursrechtspraak verklaart uw beroep dan niet-ontvankelijk. Let dus goed op deze termijn.

8

Meer tijd nodig dan zes weken?

Het kan voorkomen dat de termijn van zes weken voor u te kort is om een volledig toegelicht beroepschrift te schrijven. Bijvoorbeeld omdat u voor uw verhaal eerst advies wilt vragen aan anderen. Om uw recht op beroep niet te verspelen, moet u binnen zes weken een beroepschrift indienen bij de Afdeling bestuursrechtspraak, waarin u kort aangeeft dat en waartegen u in beroep gaat. Zo'n beroepschrift heet een 'pro forma' beroepschrift. Ook geeft u daarin aan dat u later de motivering van uw beroepschrift geeft. U ontvangt vervolgens van de Afdeling bestuursrechtspraak bericht hoe lang u daarvoor de tijd krijgt.

Let op:

Voor zaken die onder de Crisis- en herstelwet vallen, gelden afwijkende regels en andere termijnen (zie onder het kopje 'Crisis- en herstelwet' op pagina 10 en 11).

Ontvangstbevestiging

Binnen twee weken nadat uw beroepschrift bij de Afdeling bestuursrechtspraak is binnengekomen, krijgt u een ontvangstbevestiging. In de ontvangstbevestiging staat belangrijke informatie, zoals het zaaknummer dat aan uw procedure is gegeven. Bij telefonisch of schriftelijk contact is het handig het zaaknummer bij de hand te houden en te vermelden. Op de ontvangstbevestiging staat onder het kopje 'Inlichtingen' de naam en het telefoonnummer van de griffiemedewerker van de Afdeling bestuursrechtspraak die gedurende de gehele procedure de administratie rondom uw zaak verzorgt. Bij vragen over de stand van de procedure, kunt u dus het best contact met hem of haar opnemen. Als u daarnaast niet aan alle voorwaarden van een beroepschrift hebt voldaan (zie het kopje 'Hoe stelt u beroep in?' op pagina 7), wijst de Afdeling bestuursrechtspraak u er in de ontvangstbevestiging op dat u binnen een bepaalde termijn alsnog aan deze voorwaarden kunt voldoen. In de meeste gevallen bedraagt deze periode vier weken.

Griffierecht bij beroep en hoger beroep

9

Griffierecht is een wettelijke bijdrage in de kosten van rechtspraak. Als u beroep instelt, moet u een vastgesteld bedrag betalen. De tarieven verschillen voor natuurlijke personen (particulieren) en voor niet-natuurlijke personen (bedrijven, verenigingen en stichtingen). Ook gelden er verschillende tarieven voor beroep tegen een beslissing van een bestuursorgaan en voor hoger beroep tegen een uitspraak van de rechtbank. De hoogte van het griffierecht wordt elk jaar geïndexeerd. Op de website van de Raad van State vindt u de actuele bedragen. U hoeft niet direct bij het beroepschrift zelf het griffierecht te betalen. In de ontvangstbevestiging staat vermeld hoe u dit kunt betalen en hoeveel tijd u hiervoor krijgt.

Bent u van mening dat u het griffierecht niet kunt betalen, dan kunt u een beroep doen op 'betalingsonmacht'. Daarvoor gelden strenge criteria: het netto-inkomen van u en uw eventuele fiscale partner is lager dan 90% van een bijstandsuitkering van een alleenstaande én u hebt beiden geen vermogen waaruit u het griffierecht kunt betalen. Als u aan deze criteria voldoet, dan meldt u dit zo snel mogelijk aan de Afdeling bestuursrechtspraak, bij voorkeur al in het beroepschrift.

Let op:

Termijnen zijn heel belangrijk. Voldoet u binnen deze termen niet aan de gestelde voorwaarden, dan is de kans zeer groot dat uw beroep niet-ontvankelijk wordt verklaard.

Advocaat is niet verplicht

U bent niet verplicht een advocaat of een juridisch adviseur in te schakelen tijdens een procedure bij de Afdeling bestuursrechtspraak. Het mag natuurlijk wel. U kunt ook iemand machtigen om namens u het beroepschrift te schrijven of het woord te voeren tijdens de rechtszitting. Deze machtiging bestaat uit een door u ondertekende brief waarin u aangeeft wie er namens u in de desbetreffende procedure optreedt. Als een advocaat namens u optreedt, dan hoeft u geen schriftelijke machtiging mee te sturen.

10

Incidenteel hoger beroep

Sinds juli 2013 bestaat het incidenteel hoger beroep. Een andere partij die bij uw zaak is betrokken en die aanvankelijk niet van plan was om in hoger beroep te gaan, kan dit na afloop van de beroepstermijn als reactie op uw hoger beroep alsnog doen. Met deze nieuwe wettelijke mogelijkheid is het instellen van hoger beroep dus niet geheel zonder risico. Doordat u hoger beroep instelt, geeft u uw wederpartij een ‘tegenaanvalswapen’ in handen. U kunt er door het incidenteel hoger beroep van uw wederpartij uiteindelijk ook op achteruit gaan. U doet er dus verstandig aan om een zorgvuldige afweging te maken van de kansen en risico’s van een hoger beroep.

Crisis- en herstelwet

Sinds maart 2010 is de Crisis- en herstelwet van kracht. De wet zorgt voor kortere procedures, waardoor projecten sneller kunnen worden uitgevoerd. Het gaat onder meer om de aanleg van wegen en bedrijventerreinen en de bouw van woningen. Voor zaken die onder de Crisis- en herstelwet vallen, gelden afwijkende regels en kortere termijnen.

De Afdeling bestuursrechtspraak bekijkt bij binnenkomst van een beroepschrift of de Crisis- en herstelwet van toepassing is. Als dit het geval is, dan heeft dat tot gevolg dat:

- alle beroepsgronden *binnen* de beroepstermijn bekend moeten zijn. Het is niet toegestaan *buiten* de termijn nog (aanvullende) beroepsgronden aan te voeren. Het indienen van een ‘pro forma’ beroepschrift (zie pagina 8) is dus niet mogelijk.
- voor een aantal stappen in de procedure *kortere* termijnen gelden dan gebruikelijk. U krijgt bijvoorbeeld drie weken in plaats van vier weken de tijd om verzuimen bij het indienen van het beroepschrift te herstellen en om griffierecht te betalen.

De Afdeling bestuursrechtspraak is verplicht zaken die onder de Crisis- en herstelwet vallen, versneld te behandelen. Zij streeft ernaar om deze zaken binnen de wettelijke termijn van zes maanden na het einde van de beroepstermijn af te ronden met een uitspraak. Het is echter onvermijdelijk dat sommige, vooral omvangrijke zaken de termijn van zes maanden overschrijden. Uiteraard is het halen van de termijn het uitgangspunt. Daarom geeft de Afdeling bestuursrechtspraak aan de behandeling van deze zaken zoveel mogelijk voorrang. Zij stelt alles in het werk om te zorgen dat het aantal gevallen waarin overschrijding van de termijn optreedt, minimaal is. In de rubriek ‘Onze Werkwijze’ – ‘Bestuursrechtspraak’ op de website van de Raad van State vindt u hierover meer informatie.

II Het opbouwen van het dossier

Het vooronderzoek

Nadat uw volledige beroepschrift en uw betaling van het griffierecht zijn ontvangen, stuurt de Afdeling bestuursrechtspraak een kopie van uw beroepschrift naar het bestuursorgaan dat de door u bestreden beslissing heeft genomen. Hebt u hoger beroep ingesteld tegen een uitspraak van een rechtbank, dan vraagt de Afdeling bestuursrechtspraak het gehele dossier bij de rechtbank op.

Het bestuursorgaan heeft de mogelijkheid om schriftelijk te reageren op uw beroepschrift. Dit gebeurt in een verweerschrift. Zodra de Afdeling bestuursrechtspraak het verweerschrift heeft ontvangen, krijgt u hiervan een kopie toegestuurd.

12

In de beginperiode van de procedure, dus tijdens het vooronderzoek, krijgt u regelmatig correspondentie van de Afdeling bestuursrechtspraak. In deze brieven staat vooral wat u moet doen en binnen welke termijn. Als dit vooronderzoek is afgelopen, kan het zijn dat u enige tijd geen correspondentie ontvangt. Uw procedure ligt dan niet stil, maar de juridische en inhoudelijke voorbereiding vindt dan intern plaats. Deze periode wordt ook gebruikt om te bekijken óf en wanneer in uw zaak een rechtszitting wordt gepland.

Let op:

Indien u bij een rechtbank in beroep bent gegaan tegen een beslissing van een bestuursorgaan en de rechtbank heeft uw beroep gegrond verklaard, dan kan het bestuursorgaan tegen deze uitspraak hoger beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak. In dat geval draaien de rollen van partijen om. U krijgt dan als partij de mogelijkheid om een schriftelijke reactie te geven op het hogerberoepschrift van het bestuursorgaan.

Stichting Advisering Bestuursrechtspraak

In ruimtelijke ordenings- en milieuprocedures kan de Afdeling bestuursrechtspraak de Stichting Advisering Bestuursrechtspraak (StAB) inschakelen voor (technische) rapportages. De StAB is een onafhankelijk bureau dat zelfstandig en onpartijdig rapportages uitbrengt aan de bestuursrechter. In deze rapportages (in de Algemene wet bestuursrecht deskundigenberichten genoemd) kan de StAB informatie verschaffen die de Afdeling bestuursrechtspraak nodig heeft om een goed oordeel te vormen over de kwestie. Als de StAB wordt ingeschakeld, brengt zij meestal binnen drie maanden een rapport uit aan de Afdeling bestuursrechtspraak. Dit rapport wordt in het dossier opgenomen en wordt ook naar alle partijen gestuurd. De Afdeling bestuursrechtspraak geeft partijen daarbij de mogelijkheid om binnen vier weken schriftelijk op het rapport te reageren. Voor meer informatie over de StAB en haar werkwijze: www.stab.nl.

Opgeven van verhinderdata voor een rechtszitting

Als het vooronderzoek is afgelopen, krijgt u een brief van de Afdeling bestuursrechtspraak waarbij u wordt uitgenodigd om verhinderdata op te geven. In deze brief zal staan dat uw zaak waarschijnlijk op een rechtszitting zal worden behandeld en dat het streven is om deze zitting in de komende vier maanden te laten plaatsvinden. Als u of uw advocaat al weet op welke dag(en) u in die periode niet op een zitting in Den Haag kunt verschijnen, kunt u dit binnen een week door middel van een brief aan de Afdeling bestuursrechtspraak doorgeven. De Afdeling bestuursrechtspraak kan hiermee dan rekening houden bij het bepalen van de zittingsdatum.

Let op: dit betekent niet dat uw verzoeken altijd worden gehonoreerd.

Bij het bepalen van een zittingsdatum kunnen andere factoren, zoals een snelle voortgang van de zaak of belangen van andere partijen, doorslaggevend zijn.

Wanneer er veel partijen bij een zaak zijn betrokken, bijvoorbeeld een geschil over een omvangrijk bestemmingsplan waartegen veel mensen in beroep zijn gekomen, krijgt u *geen* brief waar u om verhinderdata wordt gevraagd. Het is organisatorisch helaas niet mogelijk om een zittingsdatum op zo'n grote groep betrokkenen af te stemmen.

Tip:

U kunt de voortgang van uw procedure volgen op de website van de Raad van State. Op de homepage vindt u een link naar het voortgangsoverzicht. U vult in het voortgangsoverzicht uw zaaknummer in. De statusbalk laat vervolgens zien in welke fase van de procedure uw zaak zich op dat moment bevindt. In het voortgangsoverzicht wordt aangegeven wanneer het vooronderzoek is afgelopen en dat dit een goed moment is om verhinderdata voor een rechtszitting door te geven.

Buiten zitting

In de meeste gevallen krijgen partijen na verloop van tijd een uitnodiging om op een zitting hun standpunten nader toe te lichten. Maar de Afdeling bestuursrechtspraak heeft ook de mogelijkheid om de zaak af te handelen op basis van de schriftelijk ingediende stukken. Er wordt dan dus uitspraak gedaan zonder een rechtszitting; de zaak wordt met andere woorden ‘buiten zitting’ afgedaan. Dit gebeurt overigens alleen als zonder meer duidelijk is hoe de uitspraak moet luiden en de mondelinge toelichting van partijen hieraan niets zal kunnen veranderen.

Bijvoorbeeld: een beroep is ‘kennelijk niet-ontvankelijk’ als het te laat is ingediend of als het griffierecht niet of niet op tijd is betaald. Of een beroep is ‘kennelijk ongegrond’ als iemand klaagt over een beslissing die op grond van de wet niet anders had kunnen zijn.

Verzet

Als uw zaak buiten zitting is afgehandeld en u bent het daar niet mee eens, dan kunt u tegen die uitspraak in ‘verzet’ gaan bij de Afdeling bestuursrechtspraak. U dient dan een brief (een zogenaamd verzetschrift) in. Wat u in het verzetschrift in ieder geval moet vermelden, staat onderaan de door u bestreden uitspraak vermeld. Voor het indienen van een verzetschrift hebt u zes weken de tijd. Als de Afdeling bestuursrechtspraak oordeelt dat u terecht verzet hebt aangetekend, hebt u nog niet ‘gewonnen’. Het betekent alleen dat in uw zaak pas een inhoudelijke uitspraak wordt gedaan, nadat alsnog een rechtszitting is gehouden.

III De rechtszitting bij de Afdeling bestuursrechtspraak

Uitnodiging om op de zitting te verschijnen

In de meeste procedures wordt een zitting gehouden. Tijdens een zitting kunnen partijen hun standpunten mondeling toelichten. Tevens kunnen de leden van de Afdeling bestuursrechtspraak (de rechters) bij punten die voor hen nog niet helemaal duidelijk zijn, vragen stellen aan partijen. Een zitting is openbaar en dus voor iedereen toegankelijk. Er kunnen ook journalisten aanwezig zijn, die over uw zaak willen berichten in de media.

U ontvangt ten minste zes weken voor de zittingsdatum een uitnodiging. Tot tien dagen vóór de zitting kunt u nog (nieuwe) stukken indienen. Dit betekent dat de Afdeling bestuursrechtspraak de stukken uiterlijk op de elfde dag vóór de rechtszitting moet hebben ontvangen. De Afdeling bestuursrechtspraak is strikt in het hanteren van deze termijn. Stukken die daarna worden ingediend, worden in de regel teruggestuurd en dus buiten beschouwing gelaten. Op de zitting zelf kunnen alleen nieuwe stukken worden ingebracht als de andere partijen daar geen bezwaar tegen hebben.

15

Proceskostenformulier

Bepaalde kosten die u hebt moeten maken, kunt u vergoed krijgen als uw beroep slaagt en gegrond wordt verklaard. Op de website van de Raad van State, onder 'Onze Werkwijze' - 'Bestuursrechtspraak', kunt u bij elke Kamer onder het kopje 'Proceskosten', een proceskostenformulier downloaden. Het formulier is ook te vinden in het blok onderaan de homepage van de website van de Raad van State. U doet er verstandig aan om het formulier thuis al in te vullen. Op de zittingsdag geeft u dit formulier vóór de zitting af bij de inschrijfbalie.

U kunt met het proceskostenformulier onder meer een vergoeding vragen voor kosten voor beroepsmatig verleende rechtsbijstand (bijvoorbeeld advocaatkosten), reiskosten en kosten voor de aanvraag van een uittreksel uit de openbare registers. In het 'Besluit proceskosten bestuursrecht' wordt de vergoeding van de proceskosten geregeld.

De zittingsdag

Alle zittingen vinden plaats in het gebouw van de Raad van State aan Kneuterdijk 22 in Den Haag. Gemiddeld duurt de behandeling van een zaak op een zitting een half uur tot drie kwartier. Gecomplieerde zaken kunnen langer duren. Omdat met een gemiddelde tijdsduur per zaak wordt gewerkt, kan het helaas gebeuren dat een zitting later begint dan is gepland. Grote zaken kunnen soms een hele dag of enkele dagen in beslag nemen, omdat een groot aantal beroepen dan gecombineerd wordt behandeld. In de uitnodiging staat vermeld hoe laat uw zitting begint. Zorg ervoor dat u op tijd bent: ten minste 15 minuten voor aanvang van de zitting.

16

Inschrijven vóór de zitting

Als u het gebouw van de Raad van State binnenkomt, meldt u zich bij de receptie in de centrale hal. De receptionist wijst u naar de inschrijfbalie waar de bode noteert dat u aanwezig bent en of u zelf of iemand namens u (bijvoorbeeld een advocaat) het woord voert. Ook geeft u hier het ingevulde proceskostenformulier af. Daarna kunt u plaatsnemen in de wachtruimte bij de zittingszalen.

De zitting

Op het moment dat de zitting kan beginnen, wordt u door de bode uitgenodigd om de zittingszaal binnen te gaan. Degene die het beroep heeft ingesteld (appellant) gaat rechts aan de tafel zitten, de wederpartij (verweerder) zit links. Een eventuele derde partij, die belanghebbende is in de procedure, neemt in het midden plaats. Uw zaak wordt behandeld door één rechter (enkelvoudige kamer) of door drie rechters (meervoudige kamer). In het laatste geval zit de voorzitter in het midden en de twee andere leden van de Afdeling bestuursrechtspraak aan weerszijden van de voorzitter. De leden van de Afdeling bestuursrechtspraak zijn al in de zaal aanwezig als u binnenkomt. In de zaal zitten ook één of twee griffiers. Zij ondersteunen de rechters en maken aantekeningen van wat er op de zitting wordt besproken.

De algemene gang van zaken tijdens een zitting is als volgt:

- De rechters bereiden zich goed voor op de zitting en bestuderen het dossier vooraf grondig. U hoeft op de zitting dus niet uw standpunten te herhalen die de Afdeling bestuursrechtspraak al in de stukken heeft gelezen.
- Als u daar prijst op stelt, bestaat de mogelijkheid om aan het begin van de zitting een korte uiteenzetting te geven van hoogstens vijf minuten. Uitsluitend die korte toelichting kan op de zitting als pleitnota aan het dossier worden toegevoegd. Een pleitnota hoeft dus zeker niet langer te zijn dan twee A4-tjes. Langere pleitnota's worden niet ingenomen. Als u een pleitnota hebt opgesteld, kunt u deze tijdens de zitting uitwisselen met de Afdeling bestuursrechtspraak en de andere partijen. Acht tot tien kopieën is voldoende (drie voor de rechters, twee voor de griffiers, een voor uw wederpartij en een of meer voor andere partijen).
- Het accent van de zitting ligt op de vragenronde waarbij partijen vragen van de rechters over de feiten en de geschilpunten beantwoorden. Heeft u iemand gemachtigd om namens u het woord te voeren, dan worden deze vragen aan de gemachtigde gesteld. Mocht uw advocaat of gemachtigde bepaalde (feitelijke) vragen niet kunnen beantwoorden, dan kunnen de rechters zich tot u persoonlijk richten.
- Na de vragenronde geeft de voorzitter eerst de appellant en dan de verweerder nog een keer de gelegenheid om een slotopmerking te maken. Is er een belanghebbende aanwezig, dan krijgt deze als laatste het woord. Hierbij is het niet de bedoeling om te herhalen wat u al eerder hebt gezegd.
- Na de slotopmerkingen wordt de zitting gesloten. De voorzitter doet de mededeling dat ernaar wordt gestreefd om binnen zes weken een schriftelijke uitspraak te doen. Na de zitting verlaat iedereen (partijen, publiek, journalisten) de zittingszaal. De rechters en de griffiers blijven in de zaal achter om in beslotenheid uw zaak te bespreken.

Van deze algemene gang van zaken kan worden afgeweken. Bijvoorbeeld in bestemmingsplanzaken met veel betrokkenen of bij zittingen die meerdere dagen duren.

Voorzieningen

In alle zittingszalen is een voorziening voor slechthorenden aanwezig. Informeer bij de receptiebalie naar de mogelijkheden. In de publieksruimte is een gratis wifi-netwerk beschikbaar voor bezoekers. Ook kunt u daar terecht voor een kopje koffie, een kleine lunch en diverse versnaperingen.

IV De uitspraak

De Afdeling bestuursrechtspraak streeft ernaar om binnen zes weken na de zitting een schriftelijke uitspraak te doen. Mocht er om een of andere reden meer tijd nodig zijn om tot een uitspraak te komen, dan krijgt u na afloop van deze periode bericht dat deze termijn met nog eens zes weken wordt verlengd. Dit hoeft niet te betekenen dat de Afdeling bestuursrechtspraak de volle zes weken nodig heeft om de uitspraak te doen.

Openbaarmaking van de uitspraak

Uitspraken (in hoofdzaken) worden op een woensdag om 10.15 uur in een speciale zitting openbaar gemaakt. U kunt deze ‘openbaarmakingszitting’ bijwonen, maar dat hoeft niet om op de hoogte te raken van de uitspraak. Direct na de openbaarmaking is de tekst van de uitspraak namelijk op de website van de Raad van State te lezen. De uitspraken op internet zijn vanwege de privacy van partijen geanonimiseerd. Dat wil zeggen dat namen van personen, adressen en (woon)plaatsen zijn weggehaald. De schriftelijke uitspraak wordt zo snel mogelijk, bijna altijd op de dag van openbaarmaking, per post naar u toegestuurd.

Elke maandagmiddag om 14.00 uur wordt op de website van de Raad van State een lijst met nummers gepubliceerd van de zaken waarin de uitspraak op de woensdag van diezelfde week openbaar wordt gemaakt. Zo kunt u in de gaten houden op welke woensdag de uitspraak in uw zaak is te verwachten.

Tip:

Wilt u op de hoogte worden gehouden wanneer de Afdeling bestuursrechtspraak uitspraak doet in uw zaak? Maak dan gebruik van de e-mailservice op de website van de Raad van State, waar u uw e-mailadres en het zaaknummer kunt invullen. U krijgt te zijner tijd automatisch een e-mail met de aankondiging van de datum van de uitspraak. Het systeem reageert alleen op nummers van zaken die op een rechtszitting worden behandeld en waarvan de zittingsdatum al bekend is. Het systeem werkt ook voor zaken die met toestemming van partijen zonder rechtszitting worden afgedaan (artikel 8:57 Algemene wet bestuursrecht).

De inhoud van de uitspraak

De beslissing in uw zaak kan luiden dat:

- **het beroep gegrond is:** de Afdeling bestuursrechtspraak oordeelt dat het door u bestreden besluit of de door u bestreden uitspraak geheel of gedeeltelijk onrechtmatig is en wordt vernietigd. Het bestuursorgaan zal dan vaak een nieuwe beslissing moeten nemen.
- **het beroep gegrond is, maar de rechtsgevolgen in stand blijven.** Dit betekent dat de inhoud van het vernietigde besluit toch blijft gelden, bijvoorbeeld omdat de overheid gebreken in het besluit tijdens de procedure heeft hersteld.
- **het beroep ongegrond is:** de Afdeling bestuursrechtspraak oordeelt dat het door u bestreden besluit of de door u bestreden uitspraak niet in strijd is met het recht en dus in stand kan blijven.
- **het beroep niet-ontvankelijk is:** de Afdeling bestuursrechtspraak kan geen inhoudelijk oordeel geven, omdat niet is voldaan aan bepaalde voorwaarden. Bijvoorbeeld, omdat het beroepschrift te laat is ingediend, het griffierecht niet of te laat is betaald, of omdat u geen belanghebbende bent in de zaak.
- **de Afdeling bestuursrechtspraak onbevoegd is:** hiervan is bijvoorbeeld sprake als u niet bij de Afdeling bestuursrechtspraak, maar bij een andere rechter in beroep had moeten gaan of als de beslissing waarmee u het niet eens bent, geen besluit is waartegen u in beroep kunt gaan.

Tussenuitspraak

Voordat de Afdeling bestuursrechtspraak een *definitieve* uitspraak doet in uw zaak met een van bovenstaande beslissingen, kan zij een zogenoemde *tussenuitspraak* doen. De Afdeling bestuursrechtspraak kan in een tussenuitspraak het bestuursorgaan de opdracht geven een gebrek in het besluit te herstellen. In een tussenuitspraak geeft de Afdeling bestuursrechtspraak het bestuursorgaan hiervoor een termijn.

Wordt uw beroep gegrond verklaard, dan bepaalt de Afdeling bestuursrechtspraak in vrijwel alle gevallen dat u uw griffierecht terugkrijgt. Hebt u proceskosten gemaakt en het daarvoor bestemde proceskostenformulier ingeleverd (zie hiervoor het kopje ‘Proceskostenformulier’), dan kan het bestuursorgaan in dat geval worden veroordeeld om deze kosten aan u te vergoeden. De hoogte van deze vergoeding staat in de uitspraak vermeld.

In de omgekeerde situatie hoeft u er in principe niet bang voor te zijn dat u de proceskosten van het bestuursorgaan moet betalen. Dit zou alleen kunnen gebeuren wanneer u misbruik maakt van procesrecht (bijvoorbeeld door een bij voorbaat geheel kansloos beroep in te stellen en u begrijpt dat dat geen zin heeft).

21

Na de uitspraak geen beroep meer mogelijk

De Afdeling bestuursrechtspraak is hoogste algemene bestuursrechter van het land. Haar uitspraken zijn onherroepelijk en hiertegen kan geen hoger beroep meer worden ingediend. Wel noemt de Algemene wet bestuursrecht nog de bijzondere mogelijkheid om een verzoek om herziening tegen de uitspraak in te dienen. Dit is een zeer uitzonderlijke mogelijkheid voor het geval dat in uw zaak ná de uitspraak nieuwe feiten of omstandigheden bekend worden, die vóór de uitspraak hebben plaatsgevonden, maar die niet eerder bekend waren en ook niet konden zijn. Daarvan is slechts zelden sprake. Deze mogelijkheid is opgenomen in artikel 8:119 van de Algemene wet bestuursrecht.

Termijn waarbinnen uitspraak wordt gedaan

De Afdeling bestuursrechtspraak hanteert als norm dat zaken binnen een bepaalde periode worden afgedaan. Deze periode begint met de ontvangst van uw beroepschrift en eindigt met de openbaarmaking van de uitspraak. Voor hoger beroep tegen een uitspraak van de rechtbank is deze norm 40 weken. Voor beroep tegen een beslissing van een bestuursorgaan is deze norm 52 weken. Voor zaken waarop de Crisis- en herstelwet van toepassing is, geldt een kortere periode: 26 weken na afloop van de beroepstermijn.

V Verzoek om voorlopige voorziening

Een tijdelijke regeling in geval van spoed

Als u beroep bij de Afdeling bestuursrechtspraak instelt, zal het enige tijd duren voordat er uitspraak in uw zaak wordt gedaan. Gedurende deze periode geldt de beslissing van het bestuursorgaan of de uitspraak van de rechtbank. Het instellen van beroep schort de werking van de beslissing of de uitspraak in de meeste gevallen niet op. Maar de beslissing of de uitspraak kan intussen voor u onherstelbare gevolgen hebben.

U kunt daarom een voorlopige voorziening vragen aan de voorzieningenrechter van de Afdeling bestuursrechtspraak. Dit kan tegelijk met het indienen van het beroepschrift, maar ook nog later in de procedure. Zo kan de voorzieningenrechter een speciale, tijdelijke regeling treffen voor de periode dat uw beroepschrift nog in behandeling is. Voorwaarde voor toewijzing van zo'n verzoek is dat er 'onverwijlde spoed' is. Dit wil zeggen dat de situatie niet toelaat dat kan worden gewacht op de definitieve uitspraak op het beroepschrift.

23

Hoe dient u een verzoek om voorlopige voorziening in?

Als u wilt dat de voorzieningenrechter een voorlopige voorziening treft, dient u een verzoekschrift in.

Brief:

In de brief vraagt u de voorzieningenrechter te bekijken of er een speciale, tijdelijke regeling kan worden getroffen voor de periode dat uw beroepschrift nog in behandeling is. Tevens geeft u aan waarom u denkt dat uw verzoek voldoet aan de voorwaarde 'onverwijlde spoed'.

Verder vermeldt u in het verzoekschrift:

- Uw naam en adres;
- De datum waarop u het verzoekschrift schrijft (dagtekening);

- Het beroepschrift waarbij dit verzoek om voorlopige voorziening hoort;
- Uw handtekening. U moet het verzoekschrift ondertekenen.

Het verzoekschrift stuurt u vervolgens naar:

Raad van State

t.a.v. de voorzieningenrechter van de Afdeling bestuursrechtspraak

Postbus 20019

2500 EA Den Haag

U kunt in één brief beroep instellen én een verzoek om een voorlopige voorziening indienen. Geef in de brief dan wel duidelijk aan dat u beide doet. Het beroepschrift en het verzoekschrift zijn, zelfs als u ze in één brief combineert, twee afzonderlijke procedures waarvoor u twee keer griffierecht moet betalen. U kunt niet alléén een verzoek om een voorlopige voorziening doen; er moet ook altijd een beroep zijn of worden ingesteld.

24

Digitaal loket:

Naast de mogelijkheid om op papier een verzoek om voorlopige voorziening in te dienen, kunnen *burgers* net als bij het beroepschrift gebruik maken van het speciale digitale loket. U vindt dit op de homepage van de website van de Raad van State. Zie hiervoor de informatie onder het kopje ‘Hoe stelt u beroep in?’ op pagina 7. Let op: *u kunt geen verzoek om voorlopige voorziening indienen per e-mail.*

Anders dan in de beroepsprocedure kunnen partijen in een voorlopige voorzieningenprocedure in een laat stadium nog stukken indienen. Deze stukken moeten uiterlijk twee dagen voor de zitting zijn ontvangen.

Zitting en uitspraak

Een verzoek om voorlopige voorziening is te vergelijken met een kort geding. Omdat er sprake moet zijn van ‘onverwijlde spoed’, worden zulke verzoeken op korte termijn behandeld. Een exacte termijn is niet te geven. Deze verschilt per zaak en is afhankelijk van de mate van spoedeisendheid. Als een verzoek om voorlopige voorziening op een rechtszitting wordt behandeld, kunt u meestal binnen twee

weken na deze zitting een uitspraak verwachten. De rechtszitting zelf verloopt in grote lijnen zoals hiervoor in het hoofdstuk ‘De rechtszitting bij de Afdeling bestuursrechtspraak’ is beschreven. Een verschil is wel dat een verzoek om voorlopige voorziening altijd door één rechter (de voorzieningenrechter) wordt behandeld. Een uitspraak in een voorlopige voorziening is een voorlopige (tijdelijke) uitspraak. Deze blijft meestal gelden totdat definitief uitspraak wordt gedaan op uw beroepschrift.

Gelijktijdige afdoening beroep en verzoek om voorlopige voorziening

De voorzieningenrechter heeft de bevoegdheid om gelijktijdig en in één uitspraak te beslissen op het beroep én het verzoek om voorlopige voorziening. Deze bevoegdheid wordt ook wel ‘kortsluiting’ genoemd. De voorzieningenrechter doet dit alleen maar als bij de behandeling van het verzoek om voorlopige voorziening ook direct duidelijk is hoe de uitspraak in de hoofdzaak zal luiden. Partijen hoeven dan niet langer dan strikt noodzakelijk is op de uitspraak in de hoofdzaak te wachten.

25

Openbaarmaking van de uitspraak

Uitspraken in voorlopige voorzieningen en uitspraken waarin het beroep en het verzoek om voorlopige voorziening gelijktijdig zijn afgedaan, kunnen iedere werkdag openbaar worden gemaakt. Op de website van de Raad van State wordt iedere werkdag om 10.00 uur aangekondigd welke uitspraken die dag openbaar worden gemaakt. Om 14.00 uur worden deze uitspraken met volledige tekst op de website gepubliceerd. Ook deze uitspraken zijn vanwege de privacy van partijen geanonimiseerd. De schriftelijke uitspraak wordt zo snel mogelijk, bijna altijd op de dag van openbaarmaking, per post naar partijen toegestuurd.

Meer informatie

Hebt u na het lezen van deze brochure nog vragen over het instellen van beroep bij de Afdeling bestuursrechtspraak of wilt u meer weten over de Raad van State, dan kunt u het volgende doen:

- U gaat naar www.raadvanstate.nl. Op de website van de Raad van State staat veel informatie over de werkwijze van de Afdeling bestuursrechtspraak en zijn veel uitspraken van de Afdeling bestuursrechtspraak te raadplegen.
- U belt tijdens kantooruren (08.30 uur – 17.00 uur) met publieksvoorlichting van de afdeling Communicatie van de Raad van State: 070 – 426 42 51 of 070 – 426 40 33.

09-2016